

Spiritualita člověka a dílo Ducha svatého

Spiritualita, je od slova spiritus, to znamená duch. Spiritualita člověka znamená duchovní myšlení a zaměření člověka.

Spiritualit je velmi mnoho a musíme si upřesnit to, o čem chceme uvažovat. Je spiritualita v různých náboženstvích, v křesťanství, ale i v buddhismu nebo v islamu. Filozofie se spiritualitou, duchovními problémy samozřejmě zabývá. Psychologové mají své pojetí spirituality. Máme znát jejich názory. Spiritualita je zřejmě vnímána nejspíše jako něco žádoucího a potřebného, ale musíme přiznat, že může existovat i spiritualita špatná, pomýlená, že se člověka i zástupů může zmocnit duch zloby, pohrdání, ponižování člověka, duch nenávisti, rasové nadřazenosti, třídní nenávisti, obviňování druhých. Bible mluví o duchovních zlostech vysoko. Existuje také spiritismus, víra ve zjevování duchů, lidově duchařina, očekávání vidění, tajemných hlasů, jsou rozmanité fanatické sektářské projevy.

Chceme dnes mluvit o spiritualitě současného člověka u nás v kladném smyslu, člověka v naší zemi, v naší společnosti s přihlédnutím k minulosti. Byla druhá světová válka, prožili jsme čtyřicet jedna let komunistické nadvlády, osmnáct let demokracie.

Člověk existuje v těle, každý člověk je určitá bytost, žije, rozhoduje se, učí se, má svůj duševní život, svůj nervový stav, svou podobu, svou postavu a svou tvář a má i svůj duchovní svět, duchovní charakter, zaměření, nadhled a rozhled. Je to cosi skrytého a přece se projevuje ve slovech i v činech. Člověk dovede duchovně přemýšlet, rozšiřovat svůj obzor vzděláním, setkáváním s lidmi. Posloucháme hudbu a obohacuje nás, vidíme přírodu kolem sebe a potěšuje nás. A zase když příroda přinese podvodně nebo zemětřesení týká se to také našeho duchovního světa, který je náhle napaden úzkostí. Také nemoc je vedle tělesného trápení i duchovní zkušeností a co teprve smrt. Přemýšlíme nad nemocí, nad neštěstím, jsme znejistěni, rozvažujeme věci, ptáme se po smyslu života, po významu času, po smyslu smrti. Duchovní stránka člověka jistě souvisí s jeho mravním myšlením a upevňuje jeho jedinečnost. Dnes se mluví o tom, že moderní člověk žije konsumenty, že je člověkem konsumním, který prý především myslí na spotřebu. To je zjednodušený pohled, dnešní člověk je složitější než aby mohl být takto jednostranně vystižen. Je také a možná především bytostí duchovní se zřetelem k mravnímu jednání. Člověk se může ovšem zkazit a jednat nemravně, když lže, krade a podvádí.

Duchovní život člověka může být zanedbáván, dítě není vychováváno a vedeno k tomu, aby se rozvíjelo vnitřně a objevovalo nové věci, nýbrž ustrne a zaostává, je rozmazlené a soběstředné. Mladý člověk se rozhlíží po světě a hledá své zájmy, vzdělává se, cestuje, má své přátele a kamarády. Má růst v pozoruhodnou osobnost, která objevuje nové vnitřní rozměry, říká se dimenze..

Život dospělých a starých lidí může být obohacován, ale i zploštěn, člověk ustrne na starých vzpomínkách a bolestných zkušenostech a nepokračuje dopředu. Mladý i dospělý člověk dovede zplanět a zpovrchnět, pokazit se, dostat se do závislostí, ze kterých se nedovede vymanit a vyhledá posléze odborníky, kteří by mu měli pomoci. Ale dospělý a starý člověk může naopak dále tvořit, pracovat, duchovně růst.

Člověk má svou spiritualitu. Nehce být pouze kozumentem, spotřebitelem, má své touhy, předsevzetí, plány a sny, ale také zklamání a nenaplněná očekávání. Nesoulad, neporozumění, odcizení člověka zasahuje. Rozvod manželství vnitřně člověka poznamenává.

Dokonce politika je duchovní a současně mravní záležitost, jde v ni o rozhodování o lidech, o hlasování při tvorbě zákonů, o veřejné události a stanoviska k nim, o tvorbu společnosti a o její výhledy a budoucnost..

Spiritualita souvisí s mravním rozhodováním, zda zalhat anebo říci pravdu je mravní rozhodnutí a současně duchovní. Být spravedlivý k různým lidem je duchovní úkol, stejně tak pokusy být dobrý uprostřed různých skupin.

Spiritualita člověka reaguje na proměny doby. Druhá světová válka znamenala obrovský zásah do života milionů lidí. V komunismu člověk narážel na dozor shora, na dirigování svrchu a trápil se, zda se má podrobit či vzdorovat, v dnešní svobodné či liberální společnosti se člověk rozmáchně třeba do prázdna a se svobodou si neví rady anebo ji zneužije. Otázka peněz je také duchovní věc. Jak spravedlivě rozdělit peníze v rodině a na co je dát a jak se vypořádat s dědictvím po rodičích anebo komu dát dědictví po sobě.

Spiritualita člověka existuje. Co s ní člověk dělá? Stačí mu, že je tak zvaně v pohodě? Ta znamená spokojenost, ale je spokojenost posledním cílem našeho života? Nezůstali jsme dlužni druhým lidem něco jiného než svou spokojenost? A co když je člověk bez zájmu o druhého, když je k němu netečný a nemá tušení, co to je soucit a solidarita.

Člověk má svou duchovní stránku a ta může být v souladu s jeho tělesným stavem, s duševními zkušenostmi, s nervovým napětím či klidem, s jeho erotickou výbavou, s jeho sexuálním životem. Protože i dobrý anebo nešťastný sexuální život se zrcadlí v nervovém, duševním a duchovním rozpoložení člověka. Přitom duchovní stránka člověka neznamená jakékoli sebepovyšování nebo samolibost, naopak skutečná duchovnost vede k pokoře a skromnosti.

Chceme však současně hovořit o díle Ducha svatého. To je jméno či titul z křesťanství, z bible. Vyjadřuje vždy nové, svobodné Boží působení pro člověka a má charakter obdarování a to dnes a zítra. Duch svatý zahrnuje v sobě Boží obsahy, nekonečně bohaté obsahy a jejich náplní je to, co v sobě nesl a tvořil, vykonal, co ve světě představil Ježíš Kristus. Podle Pavla Kristus učiněn jest nám od Boha moudrost, spravedlnost, posvěcení a vykoupění. To jsou ty obsahy, které Duch svatý zrovna tak nese v sobě. Sám je aktuálním Božím dějstvím pro člověka, ale má stále charakter daru. Je to Boží obdarování

na cestě k člověku, není to náboženský automat, který spouští člověk, ani obřadní ceremonie, která by něco navozovala, ani řečnický výkon, který byl samočinně něco zjednal. Člověk může Ducha svatého pouze dosvědčovat, nikoli prostředkovat. Duch svatý sestupuje k člověku, pokud chce a je to tiché a skryté dějství. Jeho cílem je navštívení člověka a také přebývání v člověku. Člověk jej vděčně přijímá, ale tento dar dovede také opět uhašovat, vyhánět, jeho přebývání ukončovat a Duch svatého zarmucovat.

Vykočení člověka vstříc Duchu svatému je modlitba, která je plodem víry ve smyslu prosby. To je rovněž tiché a skryté dějství, o kterém nemusí nikdo vědět. Ježíš říká, když by ses modlil, vejdi do pokojíka svého a zavři dveře a modli se k Otci svému. Jsou modlitební chvíle a modlitební shromáždění, to je také dobré, ale modlitba je velmi osobní věc mezi člověkem a Bohem. Po té prosbě člověk smí očekávat na ono obdarování, které je ovšem v pravomoci Boží. To očekávání či vyhlížení vystihuje Martin Luther německým slovem harren. Zase to není nic automatického. Jde však o Boží dar, nikoli sebevědomou manipulaci ze strany člověka. Člověk se tohoto daru nemůže zmocnit, nestává se majetkem člověka.

Apoštol Pavel ukazuje, že projevy Ducha svatého jsou prosté, konkrétní, zemité, civilní, všední, každodenní. Říká, kde je ten Duch Páně tu i svoboda. Křesťanství vlastně není náboženství, nýbrž svoboda z Ducha svatého. Pavel říká, že království Boží nejsou malicherné spory kolem zákonických předpisů, zda se může jíst maso nebo jen zelenina, ale spravedlnost, pokoj a radost v Duchu svatém. Právě v Duchu svatém se člověk může rozhodovat spravedlivě třeba v rodině, aby byl spravedlivý ke všem dětem a ke všem vnoučatům, může se rozhodovat pokojně třeba ve sboru a v církvi a radostně ve své duši. Jinde říká, že ovoce Ducha svatého je dobrota, spravedlnost a pravda. Člověk smí být dobrý a přestane jemně či hrubě trápit druhého, zažene zlobu a nenávisť, smí být spravedlivý v soudních rozepřích a sporech a pravdivý tak, že nelže a neuchyluje se k polopravdám a to i v politice, kde například odmítne korupci a úplatek. Jinde vyjmenovává Pavel ovoce Ducha svatého známými civilními slovy: láska, radost, pokoj, tichost, dobrotivost, dobrota, věrnost, krotkost, středmost. Tak láska je právě dar pro druhého, nikoli požadavek, žádost či žádostivost. Věrnost je třeba věrnost manžela manželce a manželky manželovi. Krotkost a trpělivost se vyplatí každému řidiči auta. Křesťanství nejsou obřady, obrazy, sochy, oltáře, skvělá roucha, uctívání svatých, procesí, zákonické předpisy, dokonce ani kostely. Jsou to i pěkné věci na pohled, esteticky a architektonicky zajímavé, ale rozhodně druhotné. Křesťanství může být i bez všech těchto věcí. Apoštol Pavel z toho neměl nic. Tajní evangelíci v době protireformace měli tady pouze lesy a tuto Studánku Páně. Křesťanství je všední život prosvětlený úžasnými dary Ducha svatého, které mají samozřejmý, spontánní, mravní dosah. Zmíněné posvěcení může znamenat očištění člověka pro mravní jednání. Člověk je pak právě spontánní, otevřený, nikoli kožený, strnulý, komisní, úřednický, strojový, mechanický. Duch svatý svým účastenstvím vyučuje pokoře, takže není možná povýšenost a sudičství, kterou tak zřetelně dovedou projevovat zbožní lidé, jistí svým obrácením.

Toto všechno se setkává s tím, co jsme vyjádřili předtím. Duch svatý není přirozenou součástí našeho duchovního světa, naší spirituality, nýbrž setkává se s ní, naráží na ni. Nemůžeme Ducha svatého naroubovat na náš duchovní život, nýbrž přejeme si, aby Duch svatý náš duchovní život pozměnil, poučil nás i obohatil a i nadále nás vedl. Duch svatý vnáší do našeho duchovního, citového, volního, duševního, tělesného života novost. Právě křesťanství je novost a ne prodlužování starých návyků a stereotypních zvyklostí. Duch svatý je překvapením tak jako je překvapením dar. Ale Duch svatý je neskonale víc, tak třeba umožňuje odpuštění mezi lidmi, dovede navodit smíření po nedorozumění a sváru. Podle Ježíše Duch svatý je Utěšitel, to znamená, že dovede být pramenem útěchy v bezvýchodných a konečných situacích, uprostřed neštěstí a tragedie, uprostřed zhoubné choroby, tváří v tvář smrti.. Jeden žalm krásně říká: rozmnožíš důstojnost mou a zase utěšíš mne. Duch svatý dovede osvobodivě zasáhnout do bolestných bodů našeho života, do míst našich starostí, dovede najít staré rány, aby je zklidňoval a utišoval svou milostí a mocí. Zmíněné vykoupění je ujištěním, že se život nepropadne do nicoty, ale že člověk je vytržen ke spáse a k věčnému životu. Duch svatý také vnáší do myšlení člověka moudrost a prozíravost i předvídavost, aby člověk a zvláště politik nebyl naivní, hloupý, pošetilý. Moudrost je takové promyšlení situace a nadcházejících změn, že člověk, politik, povede druhé i sebe moudře a správně kupředu a nezavede společnost do slepé uličky, ztroskotání, prohry a potupy. Je možno zmiňovat další obdarování Ducha svatého, apoštol Pavel píše i o uzdravování, prorocství a řeči ve vytržení.

Svatodušní svátky nejsou méně významné než vánoce a velikonoce. Dilo Ducha svatého je přislíbeno všem lidem, národům a lidstvu. Církev má jeho dílo dosvědčovat s velkou nadějí pro zítřek a křesťané mají pamatovat na přímlybné prosby o Ducha svatého pro jiné lidi, nevěřící, necírkevní, pro ty, kteří nesou ve svých funkcích těžkou odpovědnost a pro ty, kteří trpí jakoukoli nouzí duše či těla.

Spiritualita člověka a dílo Ducha svatého. Obé je v situaci setkání. Duch svatý není vázán na naši spiritualitu. Duch svatý není výronem a produktem našeho duchovního života. Duch svatý není přirozenou součástí naší spirituality. Duch svatý, chce-li, jde naší spiritualitě naproti, chce se s ní potkat, zjevuje se jí, je pro ni překvapením, nepatrným, malým anebo velkým. Duch svatý je něčím novým pro naši spiritualitu, obohacuje ji. Smíme se těšit, že se Duch svatý smiluje nad naším životem a jeho spiritualitou, vnese do ní své nové dary, a obohatí ji ve smyslu svobody a pokoje. Přitom zůstaňme skomní. I poznání díla Ducha svatého je jen z částky, ale i tato částka poznání z Ducha svatého stačí k tomu, abychom se správně rozhodovali.

Jan Čapek

Shromáždění v neděli 24. srpna 2008 u Studánky Páně, sbor Horní Dubenky.